

Bigama – un roman despre condiția femeii moderne

De Elena-Brândușa Steiciuc

Felicia Mihali este una dintre cele mai interesante voci ale romanului contemporan, o prozatoare cu un talent înnăscut de povestitor, cu o viziune amplă asupra identității feminine de-a lungul epocilor și de-a latul meridianelor. O dovedesc romanele anterioare, scrise la început în limba maternă (*Țara brânzei*, 1998; *Mica istorie*, 1999) apoi – după emigrarea în Canada – în limbile franceză și engleză: *Le Pays du fromage* (traducere, 2022); *Luc, le Chinois et moi* (2004); *Sweet, sweet China* (2007); *La Reine et le soldat* (2005), *Dina* (2008); *Confession pour un ordinateur* (2009); *The Darling of Kandahar* (2012); *A Second Chance* (2019). Construind personaje puternice, de neuitat, autoarea expatriată la începutul anilor 2000 este marcată de problematica exilului, a condiției de imigrant prins între un trecut plin de decepții și un viitor nesigur. Cu atât mai mult în cazul femeii, situația de *entre-deux* este generatoare de angoasă, mai ales când trebuie să facă o nouă alegere: între doi bărbați.

Construit în jurul unei istorii de viață narată la persoana întâi, romanul *Bigama* (Ed. Vremea, 2022, 131 pagini) aduce în prim-plan metropola francofonă Montréal, în care protagonista (o scriitoare talentată, frumoasă, încă tânără) încearcă să-și găsească un loc alături de soțul ei, Aron. Debarcați aici din Bucureștiul anilor 2000, cei doi se instalează la început într-un cartier de imigranți unde se confruntă cu problemele oricărui expatriat: în primul rând adaptarea la un nou context cultural, lingvistic, economic, etnic, dar și confruntarea cu amintirile „mai ales noaptea, când memoria este nemiloasă.” (p. 9) Primele luni în Canada sunt revelatoare: familia de români se integrează în noua țesătură socială învățând regulile jocului de la vecinii indieni sau pakistanezi, participând la cursurile de franceză oferite de Ministerul Imigrației („o adevărată școală de integrare, dar pe ușa din dos”, p. 12), deprinzând mecanismele unui aparat birocratic „mai ipocrit decât cel pe care îl trăisem în comunism” (*idem*).

Eroina trece printr-o etapă de criză. Înțelege că secretul integrării constă în „gesturi cotidiene anodine”, familiarizarea cu orașul și diversele lui cartiere, cu metroul, biblioteca, parcul, piscinele publice, palpând pulsul noii lumi prin buletinele de știri, documentarele, ziarele distribuite gratis în metrou. Trebuie să lupte cu depresia începutului, când aproape că nu se mai recunoaște: „Devenisem urâtă, ternă. În ochii mei se putea citi deruta, oboseala. Nu mai aveam

chef să mă spăl pe cap sau să îmi pun pe obraz puțină cremă contra ridurilor. Era atât de ușor să îți pierzi reperele când vânzătorul de la magazinul din colț te privește ca pe un răufăcător atunci când plătești o sticlă de lapte cu o bancnotă de o sută de dolari, tot ceea ce ne rămăsese din mica avere cu care traversaserăm oceanul.” (p. 13)

Romanciera face un interesant portret colectiv al comunității românești din Montréal, în care cei doi se integrează fără dificultate. Se împrietenesc cu persoane care altădată nu ar fi făcut parte din cercul lor („o doctoriță devenită infirmieră, un inginer convertit la filozofie sau un preot gurmand care face glume de proastă calitate”, p. 26) și detectează la compatrioți sindromul lui Seinfeld: pentru a evita singurătatea, cea mai bună strategie este apropierea de oameni de proastă calitate, de care să nu te poți debarasa...Nu lipsesc de aici figuri de scriitori, mai mult sau mai puțin ratați, între care se remarcă „Poetul comunității”, sosit în Canada în anii '80 și „veșnic abonat la serviciile sociale”. Portretul amuză prin ironia fină și luciditatea cu care sunt surprinse trăsăturile esențiale ale tipului de artist semi-ratat : „Înzestrat cu un umor care îl făcea agreabil în orice companie, bardul versifica în același ritm în care golea paharele. De la el dețin însă cea mai elocventă definiție a scriitorului: *Scriitor e acela care scrie. Punct.*” (p. 26) O altă figură este Nick, fondatorul Asociației Scriitorilor Canadieni de Origine Română, autorul cărții *Un român în Canada*, un fel de ghid pentru compatrioții care doreau să emigreze aici după 1989. Relațiile din sânul confreriei scriitoricești sunt amuzante, membrii se reunesc în casa de vară a lui Nick, pe malul fluviului Saint-Laurent, în jurul unei mese tradiționale pe care la loc de cinste se află „pâinea, brânza, roșiile de grădină, carnea de grătar, berea și fructele din propria livadă.” (p. 33) Mai este și un număr fluctuant de neaveniți, acceptați pentru că au mașină – deci îi pot transporta pe scriitorii octogenari - și plătesc cotizația anuală de 20 de dolari. După modelul din România, se construiesc „proiecte mirobolante”: cereri de finanțare guvernamentală, tot felul de întâlniri cu scriitori străini, ba chiar și tabere de creație în țările calde...Urmarea? Simplu: „Însă de îndată ce se ajungea la problema banilor, cearta asupra priorității acordate proiectelor se declanșa, căci fiecare se credea îndreptățit la întâietatea finanțării.” (p. 34) Exact ca în țara de origine!

După ce îl cunoaște pe Roman, un compatriot deja integrat în Canada, divorțat, viața eroinei ia o turnură nouă. Încet-încet atracția dintre cei doi – la început platonice – se transformă într-o pasiune arzătoare, dezvoltată pe fondul interesului comun pentru literatură, viață socială,

cultura țării de origine și cea a Canadei. Spre deosebire de Aron, care se complăce într-o stare de dulce far niente, devenind consumatorul tipic nord-american, Roman este un bărbat dinamic, generos, un soi de ferment cultural al românilor montrealezi, portretul lui este edificator : „Roman era prietenul tuturor. El scria pentru mai multe ziare în același timp și realiza emisiunea de radio. În această calitate, nu prididea să răspundă invitațiilor la tot felul de evenimente culturale. [...] visa la o comunitate puternică, care să se ridice pentru prima oară deasupra celorlalți, cu artiști care să câștige o recunoaștere locală, apoi mondială. [...] Roman îi aborda pe artiști cu aceeași naturalețe cu care negocia contracte de mii de dolari cu partenerii lor americani. Și, în mod ciudat, era foarte apreciat pentru această franchețe și lipsă totală de complexe. [...] Cu răbdarea lui infinită, era capabil să asculte ore în șir lucruri care nu îl interesau câtuși de puțin.” (pp. 39-40)

Statutul de *bigamă* nu va fi unul confortabil. Eroina nu poate evita o mică tornadă și în conștiința ei apar întrebări în lanț, comparații între cei doi bărbați (soțul/amantul), o trecere în revistă a întregii vieți. Cititorul intră din plin într-o autoficțiune feminină de cea mai bună calitate, în care imaginea celor doi bărbați este descompusă cu dexteritate, ca într-un aparat fin de scanare: Aron era „citadinul prin excelență, un pur produs al spiritului cosmopolit al marilor orașe. El purta în suflet o moștenire imuabilă lăsată de strămoșii lui greci.” (p. 47) Pe Roman, naratoarea îl vede „croit dintr-o materie foarte diferită”, el este „imaginea tipică a românului de la sat, diferit de cel de la oraș, modelat sub influența corupției turcești și a spiritului neguțătorilor greci, armeni, evrei. Portretul intim al lui Roman era o suprapunere de strămoși daci, latini, slavi. [...] Latinii îi transmiseseră o personalitate încăpățânată și impulsivă, un spirit de ordine într-o ierarhie, supunere în fața superiorului. Slavii îi inculcaseră în patrimoniul genetic spiritul de contradicție. Tot ei îi transmiseseră harul poetic, o imaginație debordantă, o aplecare naturală pentru limbile pământului. ” (*idem*) Balanța înclină net în favoarea amantului. Lăsând la o parte orice incertitudini, protagonista constată că o mare parte din relația cu Roman este bazată pe interese culturale comune, dar și pe o senzualitate împărtășită: „Plăcerea de a fi împreună rotunjea unghiurile ascuțite. Eram mai degrabă atenți la privirea celuilalt, la mirosul său specific. Cel al lui Roman mă amețea de la început, un amestec de loțiune *after shave*, țigară, testosteron. Ne pândeam atingerile, la început accidentale, apoi din ce în ce mai frecvente. ” (p. 48)

Femeia între două vârste se redescoperă acum, se reconfigurează, are loc o întoarcere la feminitatea pierdută, așa cum constată în continuare: „Sufletul meu nu îmbătrânise încă atât de tare încât să rămână de piatră în fața marilor schimbări generate de pasiune. Eram din nou în stare să trăiesc emoțiile copleșitoare ale poftii carnale. Din nou trăiam emoțiile din tinerețe.” Situația de *entre-deux* e copleșitoare, ca a oricărei femei, fictive sau reale (să ne gândim la Madame Bovary, bunăoară) e „incapabilă să supraviețuiască amputării”, adică tăierii unui fragment semnificativ din existența ei și relatarea acestei stări este de o sinceritate dezarmantă: „Sufletul meu făcea naveta între cei doi parteneri ca să reconstitui fericirea. Iar eu luptam din greu să îi păstrez pe amândoi [...] O anume orbire inevitabilă mă făcea să jubilez totuși în fața acestei bucurii duble, acest cuplu perfect în care țineam hăturile trupului și ale corpului. Atinsesem în cele din urmă capătul aspirațiilor mele, aveam un amant pasionant și un soț de spirit. Mă dedicam cu abnegație amândurora și îmi făceam griji pentru amândoi.” Emancipata scriitoare româncă trăiește din plin experiența reîndrăgostirii, agrementată de o senzualitate intensă.

Pe Felicia Mihali a preocupat-o dintotdeauna statutul femeii în diverse culturi, pe care le-a cunoscut printr-o experiență personală sau prin lecturi aprofundate (Persia antică, Grecia, China, Canada, România, Serbia). Așa cum îmi declara într-un interviu din 2007, în romanele ei punctul de plecare este un fragment biografic iar ficțiunea – țesută cu un meșteșug desăvârșit – se suprapune peste un real plin de elemente mitice. În general „bigamia” unui autor care se exprimă în două limbi este o situație inconfortabilă, evident, dar în același timp, generatoare de energie. Fost ziarist cultural, Felicia Mihali a dus o adevărată „bătălie” pentru a cuceri publicul din Québec, stăpânind la perfecție limba franceză, pentru că voia cu disperare să publice și să fie recunoscută în țara de adopție, ceea ce s-a întâmplat la fiecare nouă apariție. Bilingvismul ei (la fel ca acela al lui Panait Istrati sau Matei Vișniec) este marca distinctivă a autorilor migranți între spații și civilizații, un adevărat creuzet pentru o creație autentică.

Devenind în final soția lui Roman, după ce-l părăsește pe Aron, eroina meditează asupra noului ei statut, din nou dublu: pe de o parte, o *American housewife* de suburbie, frustrată de „micimea” noii sale vieți, „redușă încă o dată la întreținerea menajeră”; pe de altă parte, o scriitoare cu o celebritate pe cale de a se construi, obsedată de operă, aproape insensibilă la lumea din jur atunci când lucrează: „Odată așezați la masa de lucru, artiștii devin pur și simplu

antipatici. Nu mai au aerul savant pe care li-l atribuim de obicei citindu-le interviurile. Partenerii condamnați să trăiască alături de ei au sub ochi mai degrabă o spinare curbată deasupra claviaturii, ochii micșorați în căutarea unor personaje excepționale. (pp. 103-104)

Scris într-un stil alert, dezinhibat, mai ales în ceea ce privește senzualitatea feminină, romanul *Bigama* a apărut simultan în Canada și România (în traducerea autoarei), ceea ce nu trebuie să ne mire: urmându-și cu tenacitate destinul de creator, compatrioata noastră se înscrie - și în literatura din Québec – în siajul unor autoare celebre (Anne Hébert, Marie-Claire Blais), reușind să extragă din deznădăcinare, ruptură sau desprindere sursa unui katharsis purificator.

Jupanu, 27 octombrie 2022

<https://www.jupanu.ro/carte-film-si-tv/bigama-un-roman-despre-conditia-femeii-moderne-27624>